

Uniwersytet Śląski w Katowicach. Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji

ŁUKASZ MATUSIAK

ORCID: 0000-0001-8365-3514

lukasz.matusiak@hotmail.com

---

*Integracja językowo-kulturowa studentów z Białorusi,
Rosji i Ukrainy podejmujących studia na polskich uczelniach*

Linguistic and Cultural Integration of Students from Belarus, Russia and Ukraine Undertaking
Studies at Polish Universities

STRESZCZENIE

Od kilku lat obserwuje się gwałtowny wzrost liczby studentów zagranicznych podejmujących studia w Polsce. Bliskość kulturowa, stosunkowo niskie koszty utrzymania oraz niska stopa bezrobocia to z pewnością bardzo ważne czynniki zachęcające do podjęcia studiów na polskich uczelniach przez absolwentów szkół średnich z Białorusi, Ukrainy i Rosji. Studenci z Europy Wschodniej chętnie uczą się języka polskiego i poznają kulturę polską. Polska, wzorem innych państw, które mają bogatsze doświadczenie w promowaniu swojej kultury i języka za granicą, wypracowała system promocji języka polskiego i kultury polskiej za granicą. Zajmują się tym specjalne agendy rządowe, jak np. Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej (w jej skład wchodzi Pion Języka Polskiego) czy Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą. Agencje te wysyłają lektorów i nauczycieli języka polskiego do zagranicznych uczelni i szkół polskich. Taka polityka językowa przynosi zamierzone efekty, ponieważ – jak wskazują wyniki przeprowadzonych badań – osoby w grupie badanej w większości znały język polski przed przyjazdem do Polski, chętnie pogłębiały znajomość kultury i języka polskiego podczas studiów.

Słowa kluczowe: internacjonalizacja szkolnictwa wyższego w Polsce; język polski jako obcy; studenci zagraniczni; środowisko lokalne

WPROWADZENIE

Zjawisko migracji edukacyjnych jest jednym z wykładników ogólnoświatowych ruchów migracyjnych. Mimo że migracja stała się zjawiskiem masowym,

to w ujęciu podmiotowym i biografii zawsze stanowi wydarzenie osobiste i graniczne, będąc wielowymiarową transgresją.

Ważnymi nowymi państwami na migracyjnej mapie Europy stały się kraje Europy Środkowej, w szczególności Polska, Republika Czeska, Słowacja i Węgry. Z klasycznych państw imigranckich zaczęły się one przeobrażać w atrakcyjne strefy emigracyjne, zwłaszcza dla obywateli państw byłego ZSRR (Castles 2011, s. 43).

Migracja, rozumiana jako proces, jest zjawiskiem wielowymiarowym i złożonym; towarzyszy ludzkości od zawsze, zmienia tylko swoje społeczno-semantyczne wektory, które pozostają ściśle związane z epoką. Nowym megatrendem, który pojawił się w tkance migracji, są z pewnością migracje edukacyjne. Trzeba bowiem zaznaczyć, że jeszcze na początku XX w. emigracja ludzi wykształconych czy zamierzających podjąć naukę lub studia w innym kraju nie występowała w skali masowej. W 2015 r., biorąc pod uwagę skalę światową, poza granicami swojego państwa studiowało około 5 mln absolwentów szkół średnich (Pietraś 2017, s. 81).

Na taki stan rzeczy składają się m.in. umasowienie sfery edukacji oraz swoboda i łatwość przemieszczania się (w sensie technologicznym i politycznym). Studiowanie w innym kraju nie wiąże się już z uciążliwym i traumatycznym oderwaniem od bliskich osób i rodzimej kultury, jak miało to miejsce choćby 20 lat temu. Dzisiaj to, co jest nam bliskie, zabieramy ze sobą w smartfonie czy laptopie do miejsc lub miejsca, w którym będziemy żyć. Edukacja i podróże stały się egalitarne – nie musimy być bardzo majątni, aby móc sobie na nie pozwolić. Ta egalitarność dotyczy również możliwości nauki języka obcego. Nie potrzebujemy już drogich kursów i podręczników, ponieważ w sieci funkcjonuje wiele portali czy aplikacji, które umożliwiają naukę języka obcego bezpłatnie. Wreszcie to rządy państw poprzez odpowiednie agendy promują naukę ich języka, tworząc bezpłatne platformy internetowe do nauki, wysyłając lektorów do zagranicznych uczelni, fundując stypendia i pobyty studyjne. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej zainteresowanie studiami w Polsce ze strony studentów z państw postradzieckich zdecydowanie wzrosło. Było to spowodowane możliwością uzyskania dyplomu uznawanego w krajach Unii Europejskiej oraz niższymi kosztami utrzymania i czesnego niż w państwach zachodnich. Trend ten nasilił się na początku drugiej dekady XXI w., kiedy wielu młodych Białorusinów, Ukraińców i Rosjan zdecydowało się podjąć studia na polskich uczelniach niepublicznych (Gomółka 2017, s. 174).

STUDENCI Z EUROPY WSCHODNIEJ NA POLSKICH UCZELNIACH

W roku akademickim 2016/2017 na polskich uczelniach studiowało 65 096 tys. studentów zagranicznych: 34 834 tys. Ukraińców (stanowią obecnie 53,5% ogółu obcokrajowców na polskich uczelniach), 5188 tys. Białorusinów (7,9%) oraz 1028 Rosjan (1,57%) (*Study in Poland...* 2017, s. 40). Struktura narodowościowa zbiorowości studentów zagranicznych w Polsce jest aktualnie wynikiem polityki wschod-

niej, realizowanej od lat 90. XX w. wobec osób polskiego pochodzenia zamieszkujących kraje byłego ZSRR. Elementem konstytutywnym tej polityki było i wciąż jest kształcenie na poziomie wyższym prowadzone w języku polskim. Wyłącznie polską specyfiką (na tle państw Europy Środkowej) jest tzw. Karta Polaka, czyli dokument potwierdzający przynależność do narodu polskiego, wydawana osobom urodzonym na terenie byłego ZSRR. Posiadacze Karty Polaka zyskują szereg przywilejów, w tym możliwość odbywania bezpłatnych studiów w Polsce oraz dostęp do systemu stypendialnego na tych samych warunkach, co polscy studenci (art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka). Badacze podkreślają, że obecny przyrost liczby studentów zagranicznych na polskich uczelniach nie wynika z dobrej i spójnej strategii, która – jak wcześniej wspomniano – jest adresowana do studentów mających polskie pochodzenie, nie oferując wiele tym, którzy takiego pochodzenia nie mają (Domański 2017, s. 209). Co prawda, tzw. Konstytucja dla Nauki wprowadza możliwość zwolnienia z opłat za kształcenie każdego cudzoziemca, który posiada certyfikat znajomości języka polskiego wydany przez Państwową Komisję do Spraw Potwierdzania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego (PKPZJPjO) na poziomie co najmniej C1 (art. 324 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce), lecz należy zaznaczyć, że poziom C1 oznacza nabycie takiej sprawności językowej, która powinna charakteryzować absolwenta polskiej uczelni, a nie kandydata na studia. Niektórzy badacze zajmujący się umiędzynarodowieniem szkolnictwa wyższego w Polsce mówią wręcz o ukrainizacji polskich uczelni (Gierko 2015, s. 106). Dynamiczny napływ studentów z terenu Ukrainy jest spowodowany m.in. zagrożeniami wojennymi. Warto zaznaczyć, że na tle Republiki Czeskiej wskaźniki umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w Polsce wypadają niepokojąco nisko – w 2016 r. w Republice Czeskiej wskaźnik ten wynosił 14% (*Život cizinců...* 2017, s. 7), w Polsce natomiast – 5,15% (*Szkoły wyższe i ich finanse...* 2017, s. 119). Mimo braku przyjaznych przepisów prawnych (umożliwiających np. zwolnienie z opłat za studia w przypadku dobrych wyników w nauce czy znajomości polszczyzny na poziomie niższym niż C1) internacjonalizacja szkolnictwa wyższego – choć powolna i odbiegająca tempem od innych państw regionu – jest faktem, a to stawia nowe wyzwania, choćby w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego czy promocji naszej kultury i literatury poza granicami kraju.

METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ WŁASNYCH

Przedmiotem przeprowadzonych badań była integracja językowa i kulturowa ze społeczeństwem polskim studentów pochodzących z Białorusi, Ukrainy i Rosji, którzy podjęli studia w Polsce. Celem było poznanie stopnia opanowania języka i kultury polskiej przed przyjazdem do Polski oraz w trakcie studiów. Hipotezę badawczą sformułowałem następująco: Uważa się, że studenci pochodzą-

cy z Białorusi, Rosji i Ukrainy, którzy podjęli studia w Polsce, chętnie uczą się języka polskiego oraz chętnie poznają kulturę polską.

Badania ankietowe zostały przeprowadzone online. Wybrałem tę formę, aby dotrzeć do jak największej liczby osób. Dane zebrałem w kwietniu i maju 2018 r. przy pomocy formularza ankiety przepisanego do Formularzy Google umożliwiających zbieranie danych w sposób zautomatyzowany. Próba badawcza objęła 150 osób – byli to studenci pochodzący z Białorusi (51 osób), Rosji (15 osób) i Ukrainy (84 osoby), studiujący na polskich uczelniach. Prośbę o udział w badaniach wraz z ankietą umieściłem m.in. na portalach społecznościowych Facebook i VKontakte w grupach zrzeszających Białorusinów, Rosjan i Ukraińców przebywających w Polsce. O pomoc w rozesłaniu ankiet i dotarcie do studentów poprosiłem również szkoły języka i kultury polskiej, które działają przy uczelniach wyższych w Polsce i zajmują się kształceniem językowo-kulturowym studentów zagranicznych.

Przy analizie wyników ankiety – w pytaniach zamkniętych, gdzie nie było braków danych – zostały przeprowadzone analizy statystyczne przy użyciu pakietu IBM SPSS Statistics 24. Za jego pomocą wyliczono chi-kwadraty (χ^2) dla jednej zmiennej oraz tabele częstości. Jako istotne statystycznie przyjęto $p < 0,05$ (King, Minium 2009, s. 323).

ANALIZA BADAŃ DOTYCZĄCYCH INTEGRACJI JĘZYKOWO-KULTUROWEJ STUDENTÓW Z BIAŁORUSI, UKRAINY I ROSJI PODEJMujących STUDIA NA POLSKICH UCZELNIACH

Przeprowadzone badania pozwoliły na poznanie poziomu znajomości języka i kultury polskiej wśród badanych studentów. Języka polskiego poza granicami Polski można się uczyć w polskich szkołach sobotnio-niedzielnich funkcjonujących na obczyźnie, w których pracują nauczyciele skierowani przez Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą (ORPEG) w ramach kursów obieralnych na uczelniach. Są one prowadzone w prywatnych szkołach językowych oraz na kierunkach polonistycznych przez lektorów oddelegowanych do pracy przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej (NAWA). Z danych zamieszczonych w tab. 1 wynika, że większość osób w grupie badanej (84,7%) uczyła się języka polskiego przed przyjazdem do Polski.

Tab. 1. Nauka języka polskiego przed przyjazdem do Polski

Kategorie	Częstość	%
Nie	23	15,3
Tak	127	84,7
Ogółem	150	100,0

Źródło: opracowanie własne.

W celu zweryfikowania, czy zaobserwowana liczba obserwacji istotnie różni się od liczby obserwacji oczekiwanych, przeprowadzono analizę testem chi-kwadrat dla jednej zmiennej. Odnotowano istotny rezultat testu chi-kwadrat ($\chi^2(1) = 72,107$; $p < 0,001$), co oznacza, że zaobserwowane liczebności różnią się istotnie od liczebności oczekiwanych.

Od czerwca 2004 r. każdy obcokrajowiec, który chce oficjalnie potwierdzić znajomość języka polskiego, może to zrobić, przystępując do państwowego egzaminu z języka polskiego jako obcego. Centra egzaminacyjne działają w Polsce i za granicą (Miodunka 2013, s. 16). Ponadto zapytano respondentów, czy posiadają certyfikat wydany przez Państwową Komisję Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego (PKPZJPjO).

Tab. 2. Posiadanie certyfikatu językowego wydanego przez PKPZJPjO

Kategorie	Częstość	%
Nie	115	76,7
Tak	35	23,3
Ogółem	150	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Dane w tab. 2 wskazują, że większość osób w grupie badanej nie posiada certyfikatu językowego wydanego przez PKPZJPjO. Przyczyn tego stanu rzeczy można upatrywać w wysokich opłatach egzaminacyjnych – 90–180 euro za egzamin oraz dodatkowo 20 euro za wydanie certyfikatu, lecz także we wciąż małej liczbie ośrodków egzaminacyjnych znajdujących się poza granicami Polski. Odnotowano istotny rezultat testu chi-kwadrat ($\chi^2(1) = 42,667$; $p < 0,001$), co oznacza, że zaobserwowane liczebności różnią się istotnie od liczebności oczekiwanych. Osoby, które posiadają certyfikat, wskazały, że zdały egzamin na poziomie B2 (15 osób) oraz B1 (16 osób) – jest to poziom znajomości języka, który wystarcza do podjęcia studiów. Uczelnie często organizują własne testy poziomujące (w formie online) dla zagranicznych abiturientów. Taką możliwość przewiduje m.in. Uniwersytet Śląski czy uczelnie stowarzyszone w projekcie „Teraz Wrocław”. Respondentów zapytano również o przystąpienie do wewnętrznego testu językowego. Wyniki zebrane w tab. 3 pozwalają zauważyć, że większość studentów (54,7%) nie zdawała takiego testu. Przyczyną tego stanu rzeczy może być fakt, że uczelnie niepaństwowe (a to właśnie w nich kształcą się najwięcej cudzoziemców) często nie sprawdzają wstępnej znajomości języka polskiego. Wynika to po części z braku polonistów glottodydaktyków, którzy takie testy mogą organizować i przeprowadzać.

Osoby, które przystąpiły do testu poziomującego, w większości otrzymały wynik na poziomie B2 (46,6%) oraz B1 (21,9%), czyli wystarczającym do podjęcia studiów. Test na poziomie A2 zdało 16,4% badanych, a 2,7% – na pozio-

Tab. 3. Przystąpienie do wewnętrznych testów poziomujących z języka polskiego organizowanych przez uczelnie

Kategorie	Częstość	%
Nie	82	54,7
Tak	68	45,3
Ogółem	150	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 4. Wyniki uzyskane w wewnątrzuczelnianym teście poziomującym

Kategorie	Częstość	%
A1	2	2,7
A2	12	16,4
B1	16	21,9
B2	34	46,6
C1	6	8,2
C2	3	4,1
Ogółem	73	100,0

Źródło: opracowanie własne.

mie A1, czyli na poziomach progowych, niewystarczających do podjęcia studiów, mimo to te osoby zostały przyjęte na studia.

Istotnym czynnikiem w nauce, motywującym do dalszej nauki języka obcego, jest samoocena w posługiwaniu się nim. Respondentów poproszono o dokonanie samooceny w zakresie znajomości języka polskiego. Wyniki zamieszczono w tab. 5.

Tab. 5. Samoocena znajomości języka polskiego

Kategorie	Częstość	%
A1	3	2,0
A2	7	4,7
B1	25	16,7
B2	45	30,0
C1	47	31,3
C2	23	15,3
Ogółem	150	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Odnotowano istotny rezultat testu chi-kwadrat ($\chi^2(5) = 67,840$; $p < 0,001$), co oznacza, że zaobserwowane liczebności różnią się istotnie od liczebności oczekiwanych.

kiwanych. Dane w tab. 5 dostarczają interesującego materiału na temat samooceny znajomości języka polskiego. Najwięcej respondentów, bo aż 31,3% spośród osób badanych, oceniło swoją znajomość polszczyzny na poziomie C1 – jest to poziom zaawansowany, którym posługują się rodzimi użytkownicy języka. Wskazania znajomości języka polskiego na poziomie C1 i C2 nie korespondują ze wskazaniami tych poziomów przy wynikach testów poziomujących (tab. 4). Należy przypuszczać, że tak wysoka samoocena znajomości języka polskiego podyktowana jest pokrewieństwem językowym z językami ojczystymi respondentów (np. w leksyce). Jednakże dane w tab. 4 wskazują, że nie przekłada się to na realną sprawność językową.

Dobra ocena znajomości polszczyzny przełożyła się, niestety, na nieuczestniczenie w zajęciach lektoratowych z języka polskiego (tab. 6). Odnotowano istotny rezultat testu chi-kwadrat ($\chi^2(3) = 84,773$; $p < 0,001$), co oznacza, że zaobserwowane liczebności różnią się istotnie od liczebności oczekiwanych.

Tab. 6. Uczestnictwo w zajęciach z języka polskiego dla obcokrajowców organizowanych przez uczelnię

Kategorie	Częstość	%
Nie	97	64,7
Tak	53	35,3
Ogółem	150	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Dane w tab. 6 pozwalają zauważyć, że większość studentów (64,4%) nie uczestniczyła w zajęciach z języka polskiego dla obcokrajowców organizowanych przez uczelnię. Jako uzasadnienie podawano najczęściej: *Nie potrzebuję takich zajęć; Moja uczelnia / mój wydział nie organizuje takich zajęć; Jestem leniwa; Nie wiedziałem o takich zajęciach; Nie mam czasu; Zajęcia są w bezsensownych godzinach.*

Osoby, które uczestniczyły w lektoracie z języka polskiego dla obcokrajowców, wskazały, że w większości osiągają bardzo dobre (23 wskazania) i dobre wyniki w nauce (30 wskazań).

Współcześnie w glottodydaktyce (w tym polonistycznej) stosuje się rozmaite treści i materiały wspomagające naukę języka na poziomie gramatyczno-fonetycznym. W podręcznikach do nauki języka polskiego można znaleźć treści dotyczące muzyki (teksty i nagrania polskich wykonawców), literatury polskiej (preparowane czytanki w podręcznikach lub oddzielne preparowane teksty literatury polskiej z ćwiczeniami, np. seria „Czytaj po polsku” wydawana przez SJPiKP UŚ, w ramach której ukazały się preparacje powieści Bolesława Prusa, Andrzeja Stasiuka, Stanisława Lema i wielu innych polskich pisarzy) czy polskiej kuchni. Z tego względu w pierwszej kolejności poproszono studentów, aby wskazali, czy mają ulubionego polskiego piosenkarza lub piosenkarkę.

Tab. 7. Ulubiony polski piosenkarz lub piosenkarka

Kategorie	Częstość	%
Nie	75	50,0
Tak	75	50,0
Ogółem	150	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Odnosnie do polskich najczęstsze wskazania to: Myslovitz, Enej, Kamil Bednarek, Maryla Rodowicz, Martyna Jakubowicz, Mela Koteluk, Dżem, Cleo, Sławomir, Lady Pank. W odpowiedziach pojawili się więc zarówno wykonawcy współcześni, jak i klasyka polskiej muzyki rozrywkowej.

W celu zweryfikowania, czy zaobserwowana liczba obserwacji różni się istotnie od liczby obserwacji oczekiwanych, przeprowadzono analizę testem chi-kwadrat dla jednej zmiennej. Odnotowano nieistotny rezultat testu chi-kwadrat ($\chi^2(1) = 0,000$; $p = 1,000$), co oznacza, że zaobserwowane liczebności nie różnią się istotnie od liczebności oczekiwanych. Częstości poszczególnych odpowiedzi przedstawiono w tab. 7.

Następne pytanie dotyczyło polskich pisarzy. Okazało się, że większość respondentów nie ma ulubionego pisarza czy ulubionej pisarki. Co istotne, odbiór dzieła literackiego wymaga nie tylko sprawnego posługiwania się językiem, lecz również aspiracji do uczestnictwa w tzw. kulturze wysokiej, którą przenosi się z kultury rodzimej na poznawaną. O ile słuchanie polskich piosenek mieści się w nurcie kultury masowej, o tyle lektura i percepcja tekstów literackich jest już oznaką przynależności do grupy odbiorców kultury wysokiej.

Tab. 8. Liczba książek polskich pisarzy lub pisarek bądź książek w języku polskim przeczytanych w ciągu roku

Kategorie	Częstość	%
Jedna	25	40
Dwie	18	31
Trzy i więcej	17	29
Ogółem	60	100

Źródło: opracowanie własne.

Dane w tab. 8 pozwalają zauważyć, że osoby z grupy badanej, które sięgają po literaturę polską, czytają więcej niż statystyczny Polak. Według danych Biblioteki Narodowej za rok 2017 tylko 38% Polaków przeczytało w ciągu roku przynajmniej jedną książkę (*Stan czytelnictwa w Polsce... 2017*, s. 11).

Wśród pisarzy i pisarek wskazanych przez ankietowanych studentów przeważają: Adam Mickiewicz, Henryk Sienkiewicz, Olga Tokarczuk, Andrzej Sapkowski, Wisława Szymborska, Stanisław Lem, Janusz Leon Wiśniewski, Eliza

Orzeszkowa, Czesław Miłosz, Jerzy Pilch. Respondenci wymienili też podręczniki akademickie. Podobnie jak w pytaniu dotyczącym polskich piosenkarzy i piosenek na podstawie zebranych danych można wnioskować, że studenci zagraniczni w grupie badanej czytają klasyków literatury polskiej oraz pisarzy współczesnych, co świadczy o dobrej orientacji w polskiej kulturze literackiej.

Chcąc zestawić pozajęzykowe składowe elementy kultury polskiej, które poznali badani studenci, zapytano ich o ulubione dania z kuchni polskiej. Odpowiedzi przedstawiono w tab. 9.

Tab. 9. Ulubione danie lub dania kuchni polskiej

Kategorie	Częstość	%
Nie	49	32,7
Tak	101	67,3
Ogółem	150	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Jako najpopularniejsze potrawy wskazano: pierogi, zupę pomidorową, rosół, bigos, oscypki, kotlet schabowy, żurek, kluski śląskie z roladą, pączki, makowiec. Nie odbiega to od kulinarnych upodobań Polaków. W lutym 2018 r. Kantar TNS na zlecenie Makro Polska przeprowadził badanie dotyczące postrzegania kuchni polskiej przez Polaków. Jako najbardziej popularne potrawy wskazano wówczas bigos, pierogi, żurek i kotlet schabowy.

Start i swoisty zaczyn do dobrego samopoczucia i sprawnego funkcjonowania studentów zagranicznych w środowisku uczelnianym i lokalnym zapewniają tzw. tygodnie adaptacyjne. Jest to praktyka stosowana także wobec studentów lokalnych. Podczas tygodni bądź dni adaptacyjnych omawiane są najważniejsze sprawy związane ze studiami, m.in. organizacja roku akademickiego, pomoc materialna, regulamin studiów. W przypadku studentów zagranicznych treści te poszerza się o informacje związane z pobytem, np. wyrobienie karty pobytu, pobyt w innych krajach UE na polskiej wizie, ubezpieczenie zdrowotne.

Należy pamiętać, że podjęcie studiów wiąże się z poznawaniem zupełnie nowego środowiska, *savoir-vivre*'u akademickiego. Jest to bez wątpienia sytuacja stresogenna. W przypadku studentów zagranicznych stres ten jest z pewnością o wiele większy i powiązany z akulturacją. W tab. 10 przedstawiono odpowiedzi dotyczące organizacji przez uczelnię tygodnia adaptacyjnego. Odnotowano istotny rezultat testu chi-kwadrat ($\chi^2(1) = 12,907$; $p < 0,001$), co oznacza, że zaobserwowane liczebności różnią się istotnie od liczebności oczekiwanych.

Wśród kwestii omawianych podczas tygodnia adaptacyjnego najczęściej wskazywano: organizację studiów, wyrobienie karty pobytu, ubezpieczenie NFZ, nagłe wypadki, policję, straż, różnice kulturowe, pracę, przedłużenie wizy, kwestie prawne. Pojawiły się również wypowiedzi dotyczące rezygnacji z uczest-

Tab. 10. Organizacja tygodnia adaptacyjnego przez uczelnię

Kategorie	Częstość	%
Nie	66	44
Tak	84	56
Ogółem	150	100

Źródło: opracowanie własne.

nictwa w tygodniu adaptacyjnym (choć nie było takiego pytania w ankiecie): *Nie miały(a)m czasu; Zbyt późno otrzymały(a)m wizę; Nie widzę w tym sensu; Nie chciało mi się.*

Za zasadne uznano zbadanie korelacji między deklarowaną dobrą znajomością polszczyzny a aktywnością w życiu kulturalnym uczelni lub środowiska lokalnego (tab. 11).

Tab. 11. Aktywny udział w życiu kulturalnym uczelni lub środowiska lokalnego

Kategorie	Częstość	%
Nie	96	64,4
Tak	53	35,6
Ogółem	149	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Wśród najczęściej podejmowanych aktywności kulturalnych na rzecz uczelni lub środowiska najczęstsze to (zachowano oryginalną pisownię): *czarny protest; zabudowa kamienic i parków; Otwarte Klatki; Uczestnicę w konkursach związanych z poezją. Mam kilka zaświadczeń; Uczestnicę do Koła Animatorów – biorę udział w organizacji otrzęsin, NTA, CzASKina, Oskarusie, Cieszynalia...; Byłam wolontariuszką na Festiwalu Nauki; Prowadzę pokazy chemiczne dla uczniów oraz warsztaty dla studentów; Festywale; Organizacje studentskie; Jestem liderem koła naukowego; Współpracuję z działem organizacjami na uczelni; Obecnie jestem w samorządzie studenckim; Cheerleaders AGH; Zorganizowanie festiwalu literackich; Jestem członkiem ESN UŚ.*

Dane w tab. 11 świadczą o tym, że studenci z Białorusi, Rosji i Ukrainy nie włączają się zbyt aktywnie w życie kulturalne uczelni i miasta – biernych było aż 64,4% ankietowanych. Analiza materiału empirycznego w odpowiedziach otwartych, dotyczących osób aktywnie włączających się w życie kulturalne uczelni i środowiska lokalnego, pozwala zauważyć, że osoby te angażują się w różnorodne działania na rzecz swojej *Alma Mater* i miasta, czasem jednak uwzględniały aktywności o charakterze *stricte* społecznym, a nie kulturalnym (np. uczestnictwo w czarnym proteście czy działalność w stowarzyszeniu Otwarte Klatki).

ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzone badania pozwoliły na przynajmniej częściowe poznanie integracji językowo-kulturowej wśród studentów pochodzących z Białorusi, Rosji i Ukrainy.

Przyjęta hipoteza została potwierdzona. Studenci w grupie badanej chętnie uczą się języka polskiego i poznają kulturę polską, są odbiorcami kultury polskiej (na równi wysokiej i popularnej). Przyjmuje się, że ważnym czynnikiem tej aktywnej strategii wobec języka i kultury polskiej jest bliskość kulturowa między Polską a krajami, z których pochodzą respondenci. Należy zaznaczyć, że spora część z nich (84,7%) znała język polski i kulturę polską przed przyjazdem do naszego kraju. Z pewnością dobra kompetencja językowa ułatwiła im poznawanie polskiego kodu kulturowego i integrację, na co wskazują dane dotyczące aktywności kulturalnej podejmowanej na rzecz uczelni i miast, w których mieszkają badani studenci. Przedstawione wyniki badań korespondują z ustaleniami innych naukowców zajmujących się tą tematyką (Laskowska 2016, s. 267; Tambor, Achtelek 2016, s. 259).

Polska umożliwia naukę języka i kultury polskiej za granicą. Zajmują się tym dwie instytucje: Ośrodek Rozwoju Edukacji Polskiej za Granicą (ORPEG) oraz Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej (NAWA). ORPEG kieruje nauczycieli nauczania początkowego, polonistów oraz historyków do pracy w szkołach polonijnych. NAWA zaś zajmuje się organizowaniem wyjazdów lektorów języka polskiego i kultury polskiej, którzy pracują w zagranicznych ośrodkach akademickich, a jej Pion Języka Polskiego zajmuje się również organizowaniem letnich kursów języka i kultury polskiej, które odbywają się w Polsce od lipca do sierpnia i trwają 2–3 tygodnie.

W świetle przeprowadzonych badań można stwierdzić, że promocja języka polskiego za wschodnią granicą przynosi pozytywne efekty, ponieważ osoby w grupie badanej w większości (84,7%) wskazały, że poznały język polski przed przyjazdem do Polski

BIBLIOGRAFIA

- Castles, S. (2011). *Migracje we współczesnym świecie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Domański, T. (2017). Międzynarodowe migracje studentów – obraz Polski na tle tendencji zagranicznych. W: T. Domański (red.), *Migracje – ujęcie interdyscyplinarne* (s. 191–223). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Gierko, V. (2015). Ukrainizacja polskich uczelni na tle umiędzynarodowienia kształcenia na poziomie wyższym w Polsce. *Annales UMCS. Sectio I*, 40(2), 104–119.
- Gomółka, K. (2017). *Polityka Polski wobec studentów, doktorantów i stażystów z państw poradzieckich*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

- King, B., Minium, E.W. (2009). *Statystyka dla psychologów i pedagogów*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Laskowska, J. (2016). Mosty, a nie bariery – rzecz o komunikacji. W: B. Siwińska, M. Zimniak (red.), *Czas internacjonalizacji. Wyzwania dla polskich uczelni*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Miodunka, W. (2013). 10-lecie certyfikacji języka polskiego jako obcego i jej wpływ na nauczanie polszczyzny cudzoziemców. *Języki Obce*, (3), 16–22.
- Pietraś, M. (2017). Umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego w Polsce. W: T. Domański, A. Stępień-Kuczyńska, A. Włodarska-Frykowska (red.), *Internacjonalizacja polskich ośrodków politologicznych* (s. 81–95). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*. (2017). Warszawa. www.bn.org.pl/download/document/1529572435.pdf (dostęp: 10.05.2019).
- Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce – 2017*. (2017). Warszawa: Wydawnictwo Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”.
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2016 r.* (2017). Warszawa: GUS.
- Tambor, J., Achteлик, A. (2016). Świadomość językowa z perspektywy studenta cudzoziemca. W: B. Siwińska, M. Zimniak (red.), *Czas internacjonalizacji. Wyzwania dla polskich uczelni* (s. 253–261). Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka (Dz.U. 2007, nr 180, poz. 1280).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1668).
- Život cizinců v ČR – 2017*. (2017). Praha: Český statistický úřad.

SUMMARY

For several years, there has been a rapid growth in the number of foreign students who take up studies in Poland. Cultural proximity, relatively low operating costs and low unemployment rate are certainly very important factors encouraging high school graduates from Belarus, Ukraine and Russia to study at Polish universities. Students from Eastern Europe are open to learn the language and get acquainted with Polish culture. Poland, modeled on other countries with richer experience in promoting their culture and language abroad, has developed a system of promoting the Polish language and Polish culture abroad. Special government agencies, such as the National Agency for Academic Exchange (NAWA), which includes the Polish Language Division, and the Centre for the Development of Polish Education Abroad (ORPEG) deal with this. These agencies are working on the promotion of the Polish language abroad and send teachers and Polish language teachers to foreign universities and Polish minority schools.

Keywords: internationalization of higher education in Poland; Polish as a foreign language; foreign students; local environment